

ЛИСТ ОТВЕТОВ

Предмет: якутский язык

Класс: 10

Максимальное количество баллов 100

№	Сөптөөх хоруй	бааллар												
		A1-A14 барыта 60												
A1	киэһээ – киэһЭ, сарсыннаттан – сарсыннЫттан, бэт - бэРТ, хойутаабахха – хойутаабаККа, кэллинэр – кэллиННэр, үчүөй – үчҮГЭй, солун – соНун, аралдьыйыман – аралдьыйымаН, режимнытын – режимнИТИН, көрүнүн – көрүнүН.	5 (0,5)												
A2	Обус - итэбэйэллэр, (сурук бэлиэтэ), санаабыН Игирэлэр - дьоллонобуН Рак - эрэри, (сурук бэлиэтэ) Кыыс - дьинэр, (сурук бэлиэтэ), буоллахтарына, (сурук бэлиэтэ), дьоллонобуН Охчут - интЭриэһинэй Чубуку - сүрэбиНГ, анААра, буоллар, (сурук бэлиэтэ) Күрүлгэн - уратыны, (сурук бэлиэтэ)	12												
A3	<table><tr><td>1</td><td>ubajun</td></tr><tr><td>2</td><td>hurujbuk:Un</td></tr><tr><td>3</td><td>kepsE:bed</td></tr><tr><td>4</td><td>tuhala:q</td></tr><tr><td>5</td><td>hurujar</td></tr></table>	1	ubajun	2	hurujbuk:Un	3	kepsE:bed	4	tuhala:q	5	hurujar	5		
1	ubajun													
2	hurujbuk:Un													
3	kepsE:bed													
4	tuhala:q													
5	hurujar													
A4	хахыйах, бугул, кэнчээри, барабыай	4												
A5	<table><tr><td>kečä</td><td>киэһэ</td></tr><tr><td>uzun</td><td>уһун</td></tr><tr><td>ertä</td><td>эрдэ</td></tr><tr><td>ïd</td><td>быт</td></tr><tr><td>iriŋ</td><td>иринэ</td></tr><tr><td>tün</td><td>түүн</td></tr></table>	kečä	киэһэ	uzun	уһун	ertä	эрдэ	ïd	быт	iriŋ	иринэ	tün	түүн	4 (0,5)
kečä	киэһэ													
uzun	уһун													
ertä	эрдэ													
ïd	быт													
iriŋ	иринэ													
tün	түүн													

	<table><tr><td>köl</td><td>күөл</td></tr><tr><td>aj</td><td>ый</td></tr></table>	köl	күөл	aj	ый																																													
köl	күөл																																																	
aj	ый																																																	
A6	(А) тапталлар - таптай + лын +ар (Б) тапталлар - таптаа + л + лар	2																																																
A7	7.1. (3 баал) (0,5) <table><tr><td>сарсыардаттан</td><td>сыһыат</td></tr><tr><td>кырылаан</td><td>сыһыат туохтуур</td></tr><tr><td>күүлэйдиир</td><td>аат туохтуур</td></tr><tr><td>сүппүтэ</td><td>туохтуур</td></tr><tr><td>ситээри</td><td>кэлин сыһыат туохтуур</td></tr><tr><td>курдук</td><td>дьөһүөл</td></tr></table> 7.2. биир элбэхтээбэ (1 баал) 7.3. төхтүрүтэлиир көрүн, -ннаа (1 баал)	сарсыардаттан	сыһыат	кырылаан	сыһыат туохтуур	күүлэйдиир	аат туохтуур	сүппүтэ	туохтуур	ситээри	кэлин сыһыат туохтуур	курдук	дьөһүөл	5																																				
сарсыардаттан	сыһыат																																																	
кырылаан	сыһыат туохтуур																																																	
күүлэйдиир	аат туохтуур																																																	
сүппүтэ	туохтуур																																																	
ситээри	кэлин сыһыат туохтуур																																																	
курдук	дьөһүөл																																																	
A8	а) баайыллыбыт – атынтан туһаайыы б) күлсэллэр – холбуу туһаайыы в) кэпсэтэллэр – дьаһайар туһаайыы	3																																																
A9	Б. Толоруу	1																																																
A10	<table><tr><td>№</td><td>Этии</td><td>салай ыы</td><td>сыст ыы</td><td>тард ыы</td><td>сөпсө һүү</td></tr><tr><td>1</td><td>Күнү таптыыр буоламмын, күннээх санаа миэхэ баар (ИГ)</td><td></td><td>+</td><td></td><td></td></tr><tr><td>2</td><td>Бары сир ыйданата / Сүрэхтэри өрүү үөртүн (ИГ)</td><td></td><td></td><td>+</td><td></td></tr><tr><td>3</td><td>Көрөбүн кырдал үөһэ / Быһый уол кылыһарын. (ИГ)</td><td></td><td></td><td></td><td>+</td></tr><tr><td>4</td><td>Маннык күөбү, манньк туналы хайдах таптыы көрүүн суоһай? (ИГ)</td><td></td><td>+</td><td></td><td></td></tr><tr><td>5</td><td>Аан дойду хатыннын лабаата / Хас чаранг аайытын куустустун. (ИГ)</td><td></td><td></td><td>+</td><td></td></tr><tr><td>6</td><td>Көһүйбүт кынаатын көннөрөн, Кырдыаһас хомпоруун көппүтэ. (ИГ)</td><td></td><td>+</td><td></td><td></td></tr><tr><td>7</td><td>Ааспыт үйэлэр муударастарын / Ахтан-суохтаан айхаллыһарым. (ИГ)</td><td>+</td><td></td><td></td><td></td></tr></table>	№	Этии	салай ыы	сыст ыы	тард ыы	сөпсө һүү	1	Күнү таптыыр буоламмын, күннээх санаа миэхэ баар (ИГ)		+			2	Бары сир ыйданата / Сүрэхтэри өрүү үөртүн (ИГ)			+		3	Көрөбүн кырдал үөһэ / Быһый уол кылыһарын. (ИГ)				+	4	Маннык күөбү, манньк туналы хайдах таптыы көрүүн суоһай? (ИГ)		+			5	Аан дойду хатыннын лабаата / Хас чаранг аайытын куустустун. (ИГ)			+		6	Көһүйбүт кынаатын көннөрөн, Кырдыаһас хомпоруун көппүтэ. (ИГ)		+			7	Ааспыт үйэлэр муударастарын / Ахтан-суохтаан айхаллыһарым. (ИГ)	+				4 (0,5)
№	Этии	салай ыы	сыст ыы	тард ыы	сөпсө һүү																																													
1	Күнү таптыыр буоламмын, күннээх санаа миэхэ баар (ИГ)		+																																															
2	Бары сир ыйданата / Сүрэхтэри өрүү үөртүн (ИГ)			+																																														
3	Көрөбүн кырдал үөһэ / Быһый уол кылыһарын. (ИГ)				+																																													
4	Маннык күөбү, манньк туналы хайдах таптыы көрүүн суоһай? (ИГ)		+																																															
5	Аан дойду хатыннын лабаата / Хас чаранг аайытын куустустун. (ИГ)			+																																														
6	Көһүйбүт кынаатын көннөрөн, Кырдыаһас хомпоруун көппүтэ. (ИГ)		+																																															
7	Ааспыт үйэлэр муударастарын / Ахтан-суохтаан айхаллыһарым. (ИГ)	+																																																

	8	Күнү уруйдаан күн аайытын / Күннээх хоһооннору уруйдаан көрүүм. (ИГ)	+					
A11	Дьыгнээх талааны булуу – дьыала бастакы эрэ олуга, кинини сатаан сайыннарыы уонна сөптөөх, аналлаах суолугар таһаарыы – үлэ саамай ыарахан уонна унньуктаах өттө. Оттон санга талааны чабылыта оонньоотор туһугар бириэмэни (4) эрэйи харыстаммат. (ПТ) Хоруйа:							2 (0,5)
		1. тириэ	3. тириэ					
		2. соппутуой	4. соппутуой					
A12	1	Балачча астаспытын кэннэ тыыта дьэ босхолонон, үөрбүт курдук, дьондос гына түстэ. (АА)	кэм с.ч. БХЭ					6
	2	Тымныы тумана бүрүүкээн туох да көстүбэтэ эбитэ үһү. (АА)	төрүөт с.ч. БХЭ					
	3	Обом таптыыр ытык бэһэ Эмиэ ынчыктыыр!.. (ИГ)	быһаарыы с.ч. БХЭ					
	4	Манчаары. Убайым Тэппээх ойуун, Сизинг Манчаары Үөдэн түгэҕиттэн күөрэйэрин күүтэн Сөһүргэстээн олоробун дуо? (ИГ)	толоруу с.ч. БХЭ					
	5	Өскөтө эн кэлбэтэҕин буоллар, манна чункуйан олоруом этэ.	болдьох с.ч. БХЭ					
	6	Оччоҕо Охоноос ханна барбыта биллибэт. (АА)	туһаан с.ч. БХЭ					
A13	1	Бүгүҥнү тэрээһингэ дьоннор тобуоруһа мустубуттар.	Бүгүҥнү тэрээһингэ дьон тобуоруһа мустубут.					7 (0,5)
	2	Куоранныгыгар үгүс аптекалар 09:00 чаастан үлэлиллэр.	Куоранныгыгар үгүс аптека 09:00 чаастан үлэлиир.					
	3	Байбал атын үрдүгэр олордо.	Байбал атын мииннэ.					
	4	Быйыл от үүнүүтэ намыһах.	Быйыл от үүнүүтэ мөлтөх.					
	5	Сэтиэнэхтээх сири уоттуулар.	Сэтиэнэхтээх сири өртүүлэр.					
	6	Мин бу күннэргэ сүүрээһин бөҕөтө.	Мин бу күннэргэ сүүрҮҮ-көтҮҮ бөҕөтө.					
	7	Биллэн туран, саха маанылаах сандалыта төрүт аһа-үөлэ суох сатаммат.	Биллэн турар, саха маанылаах сандалыта төрүт аһа-үөлэ суох сатаммат.					

B1	<i>дьол – монголлуу дьүөрэлээх тыл, литэрэтиирэли тыл, төрүт олох, көнө, тэгили, соботох суолталаах, утары суолталаах тыла – сор</i>	5
B2	<i>айылыбыккын – туохтуур, хайааһын-турук, хайааһын, төрүт олох (ай), көспөт, атынтан туһаайыы (-лын), көрүнгэ суох, кыччатыйы халыыба суох, буолар халыып, аат туохтуур, кэпсиир киэп, урут ааспыт кэм (-быт), 2 сирэй, биир ахсаан, кэпсиирэ</i>	5
B3	<p>и кэрэтин < кэрэ + тэ + н кэрэ – тыл олоҕо, ааттыйбыт даҕааһын -тэ – тардыы 3 сирэйдийн сыһыарыыта -н – туохтуу түһүк сыһыарыыта</p> <p>долгутар < долгуй + т + ар долгуй – тыл олоҕо, туохт., соруйар киэп, 2 сир. -т – дьаһайар туһаайыы сыһыарыыта -ар – билинни кэмнээх аат туохтуур сыһыарыыта й – бүтэй дорҕоон түһүүтэ</p> <p>көрбөхтүүр < көр + мөхтөө + үү көр – тыл олоҕо, туохт., соруйар киэп, 2 сир. -мөхтөө – тиэтэтэр көрүн сыһ. -үүр – билинни кэмнээх аат туохтуур сыһ. рм>рб – бүтэй дорҕооннор өрө дьүөрэлэһиилэрэ</p> <p>өө + үү – аһаҕас дорҕооннор уларыыылаах силлиһиилэрэ</p> <p>хаамарбын < хаамп + ар + (ы)м + (ы)н хаамп – тыл олоҕо, туохт., соруйар киэп, 2 сир. -ар – билинни кэмнээх аат туохтуур сыһ. -(ы)м – тардыы 1 сирэйдийн сыһыарыыта -(ы)н – туохтуу түһүк сыһыарыыта п – бүтэй дорҕоон түһүүтэ ы – кыараҕас аһаҕас дорҕоон түһүүтэ</p> <p>б/м – киэн аһаҕас дорҕоон кыараҕас аһаҕаһынан солбуллуута</p> <p>сүтүөхпэр < сүт + үөх + (ү)м + эр сүт – тыл олоҕо, туохт., соруйар киэп, 2 сир. -үөх – кэлэр кэмнээх аат туохтуур сыһ. -(ү)м – тардыы 1 сирэйдийн сыһыарыыта -эр – сыһыарыы түһүк сыһыарыыта ү – кыараҕас аһаҕас дорҕоон түһүүтэ хм>хп – бүтэй дорҕооннор өрө дьүөрэлэһиилэрэ</p>	10
B4	<p><i>Кулун тириитэ чомпой бэргээһин быатын баана туран, балаһанын иһин кыһамньылаахтык эргиччи көрдө. (сэһэн, судургу, икки састааптаах, толорута суох сирэйдэммит, тэнийбит, толору)</i></p> <p>кулун – аат тыл тириитэ – аат тыл</p>	10

	<p>чомпой – дажааһын аат бэргэһэтин – аат тыл быатын – аат тыл баана – тэнгэ сыһыат туохтуур туран – урут сыһыат туохтуур балаһанын – аат тыл иһин – көмө аат кыһамныһаахтык – сыһыат эргиччи – сыһыат көрдө – туохтуур</p>	
<p>Кулун тириитэ чомпой бэргэһэтин быатын баана туран, балаһанын иһин кыһамныһаахтык эргиччи көрдө.</p>		
С	<ol style="list-style-type: none"> 1. тыл литературнай нуорматын тутуһуу, (сахалыы тыл үөрүйэбин тутуһар 10, тылы сыһа тутуу 1-2 түбэлтэтэ баар эрэри, сүрүннээн уус-уран тыллаах – 8, этии таһыма орто – 6, мөлтөх – 4, быстар мөлтөх – 0) 2. тизкис табыгастаахтык сааһыланыыта, а.э. тизкис тупсабай тутула (санаа бэйэ-бэйэтиттэн ситимнээх – 5, ол эрэри сааһыланыыта сатархай собуһ – 4, утума суох – 3, сааһыланыыта мөлтөх – 2, быстар мөлтөх – 0) 3. таба суруйуу, сурук бэлиэтэ (алжаһа суох – 5, 1-2 толооһо суох алжаһаах – 3, 4-5 алжаһаах – 2, 6-7 алжаһаах – 1, онтон үөһэ – 0) 	10